

CEES WILLEMSSEN

Dichtbij & Betrokken

De geschiedenis
van de Rabobanken
in Etten en Leur
1899-2006

Cees Willemsen, *Dichtbij & Betrokken. De geschiedenis van de Rabobanken in Etten en Leur 1899-2006*. Z.pl. [Breda], z.jr. [2008]

Kort voor de ondergang vorig jaar van Icesave verscheen dit lijvig boek (463 pagina's). Ondanks garantieregelingen en toezicht namens de rijksoverheid konden de klanten van het ene op het andere moment niet meer bij (al) hun geld. In de loop van dit jaar raakten nog andere financiële instellingen in de problemen. Beleggingsfondsen

lieten een stroom van berooide cliënten achter. Gelokt door hoge rendementen was in de huidige op consumptie gerichte maatschappij geld in blind vertrouwen in beheer gegeven.

Achteraf is het natuurlijk altijd gemakkelijk praten, maar misschien had men wat meer op het spreekwoordelijke boerenverstand moeten vertrouwen, zoals Adrianus Verschuren deed in 1901. Deze Ettense landbouwer zette 500 gulden bij de pas opgerichte Boerenleenbank Etten op een spaarrekening. Toen hij het geld overhandigde liet hij weten lid van de bank te willen worden. Geldnemers waren verplicht om lid te worden, geldgevers niet, maar waarschijnlijk dacht Verschuren als lid beter toezicht te kunnen houden op wat de bank met zijn centjes zou doen. In tegenstelling tot veel financiële instellingen in de huidige wereldomvattende economie was de Boerenleenbank Etten aan het begin van de vorige eeuw letterlijk dichtbij zijn klanten en was de bank nauw bij hun wel en wee betrokken. Met ingang van 2006 hield de Rabobank Etten-Leur – in 1997 ontstaan door het samengaan van de twee afzonderlijke Rabobanken Etten en Leur - op te bestaan als zelfstandige organisatie. Met De Markstreek (een samenwerkingsverband van de Rabobanken Hoeven-Oudenbosch, Mark en Dintel, Moerdijk en Klundert) ging men als Rabobank West-Brabant Noord verder.

Tijdens het proces tot dit samengaan ontstond het plan om de geschiedenis te boekstaven. In een integrale geschiedenis zouden de gemeenschappelijke banden van de beide voormalige banken en hun achtergrond, de twee kerkdorpen, verwoord worden. Deze opzet bleek niet mogelijk: het archief van de Leurse bank was grotendeels onvindbaar. In het Centraal Archief van de Nederlandse Rabobankorganisatie was slechts een klein deel aanwezig. Navraag bij (oud-) medewerkers en -bestuurders leverde niets op. Daarom werd de gedachte opzet van de uitgave gewijzigd: drie afzonderlijke onderdelen, één voor elke bank. Groot moet dan ook ieders verbazing geweest zijn toen bij de ontruiming van het Leurse kantoorgebouw aan de Jacobsstraat in het voorjaar van 2007 het archief gewoon in een bovenkamertje bleek te berusten. Het archief was dus altijd dichtbij geweest. Men was alleen even niet erg betrokken geweest bij de eigen historie.

Inmiddels waren de voorbereidingen voor het drieluik al zover gevorderd dat een terugkeer naar de oorspronkelijk opzet niet meer mogelijk was. Ook al zijn er veel overeenkomsten aan te wijzen, het boek zoals dat er nu ligt, doet het meeste recht aan het verleden van de Rabobankorganisatie in Etten-Leur. Elke bank, met name de beide Boerenleenbanken, had zijn basis in een eigen samenleving, die sterk van de andere verschilde. Ook de groei van de banken verliep langs verschillende wegen, elk in een eigen tempo.

In 1899 werd de Boerenleenbank Etten vanuit de plaatselijke (katholieke) Boerenbond opgericht. Leur volgde in 1916. Op Leur zou aanvankelijk nauwelijks behoefte aan een bank geweest zijn. In te-

genstelling tot Etten kende dit dorp een aantal rijke families die geld uitleenden. Sommige van deze families hadden hun welstand gebaseerd op de industriële nijverheid die zich in de loop van de tweede helft van de negentiende eeuw op en rond het dorp had ontwikkeld. Etten daarentegen was meer een agrarische samenleving gebleven met een daaraan gerelateerde ambachtelijke nijverheid. Een aanzienlijk deel van de Leurse industriëlen was bovendien hervormd. Een breed katholiek kader kende men dus niet, wat tot gevolg had dat de pastoor in de eerste jaren van de bank als secretaris van de ledenvergaderingen optrad. De eerste boekhouder heeft (later) moeten toegeven dat hij in het begin geen enkele notie had van het vak. In Etten woonden wel voldoende gekwalificeerde katholieken om een goed bankbestuur in te richten. Opvallend is dat de eerste directeur geen boer was, maar een bierbrouwer.

Aan de hand van de verslagen van de algemene (leden)vergaderingen, (gecombineerde) vergaderingen van bestuur en raad van toezicht en gesprekken met (familieleden van) enkele bestuurders en personeel worden in drie chronologisch opgezette, vlot geschreven en dus goed leesbare delen achtereenvolgens de Boerenleenbank Etten, Boerenleenbank Leur en de Rabobank Etten-Leur beschreven. De soms zeer gedetailleerde informatie is illustratief voor het niveau en de schaal waarop met name de Boerenleenbanken functioneerden.

De industrialisatie van Etten-Leur die in de jaren vijftig door de rijksoverheid in het kader van de bestrijding van de werkloosheid in het ontwikkelingsgebied Zuidwest-Noord-Brabant werd gestimuleerd had haar weerslag op de Boerenleenbank. De bank groeide mee: meer klanten, meer producten. In 1959 nam de Boerenleenbank Etten zijn eerste echte bankgebouw aan de Bisschopsmolenstraat in gebruik. Tot dan toe had was de bank in een particulier woonhuis aan de Markt gevestigd. Bijna tien jaar later werd aan de Spoorlaan een bijkantoor geopend. In 1973 volgde een nieuwe hoofdkantoor aan het Stationsplein. In deze stroom van schaalvergroting bleef Leur wat achter. In 1955 werd een woonhuis aan de Lange Brugstraat tot kantoor en kassierswoning verbouwd. In 1963 werd een modern kantoorgebouw aan het Van Bergenplein, het nieuwe Leurse dorpshart, in gebruik genomen. 25 jaar later werd het kantoor aan de Jacobsstraat geopend. De nieuwe wijk Baai-Lage Banken behoorde tot het werkgebied van de Leurse bank. Een suggestie van de Centrale Bank om samen met Etten een filiaal te exploiteren werd in 1968 met algemene stemmen afgewezen. De tijd was nog niet rijp voor samenwerking. Het volgende jaar opende Leur in een houten noodgebouw een filiaal, enkele jaren later vervangen door nieuwbouw. Beide banken wilden dicht bij hun klanten zijn. Over een onderlinge verdeling van de aangrenzende wijken Klein Sander en Groot Sander konden de twee banken het aan het einde van de jaren tachtig niet eens worden. Leur had er wel de meeste

klanten, maar Etten beschikte over meer financiële middelen om klanten te helpen, waardoor een onderlinge concurrentie de kop opstak.

Bij gelegenheid van het 75-jarig bestaan van de Leurse bank in 1991 maakte de regiodirecteur de - in Leurse ogen - volstrekt ongepaste opmerking dat hij hoopte dat de bank 100 jaar zou worden, maar dat hij daarvan niet zeker was. Omdat plaatselijke banken aan een door Rabobank Nederland aangegeven minimumomvang moesten voldoen en niet elkaars concurrenten mochten zijn, gingen vele over tot fusie. Het aantal zelfstandige banken nam in zo'n hoog tempo af dat de hoofddirectie enkele jaren later het beleid wijzigde in 'zo groot als noodzakelijk, zo klein als mogelijk'. De kracht van de Rabobanken lag vanouds in de lokale betrokkenheid en die dreigde door fusies verloren te gaan. Het werkgebied viel steeds vaker niet langer meer samen met de lokale sociaal-economische en culturele gemeenschap waarin de banken waren ontstaan. Nadat eerst op directeursniveau een zekere praktische vorm van samenwerking tot stand gekomen was, kwam in de loop der jaren ook bij de bestuurscolleges het inzicht dat één Rabobank de beste oplossing was. Met ingang van 1997 was de Rabobank Etten-Leur een feit.

Ondertussen was de samenstelling van het ledenbestand van de bank flink gewijzigd. Vormden de agrariërs in de jaren vijftig nog 80 procent van de leden, rond de eeuwwisseling was dat geen 5 procent meer (in 2003 telde de bank 5282 leden). In het bestuur was deze verandering evenwel nog niet doorgedrongen. Daar hadden de agrariërs nog een ruime, zo niet de volstreekte meerderheid. Wel werd uitgebreid gediscussieerd over de maatschappelijke achtergrond van nieuwe bestuurders. Vlak voor de eeuwwisseling trad voor het eerst een vrouw toe tot de raad van toezicht.

De twee hoofdkantoren en de verschillende bijkantoren in Etten-Leur hebben in de loop van de tijd plaatsgemaakt voor één verkoopkantoor, één servicekantoor en één servicepunt. 'Decentraal waar mogelijk, centraal waar noodzakelijk' luidt dan ook terecht het op een na laatste hoofdstuk over de Rabobank Etten-Leur. Moderne technieken en communicatiemiddelen moeten aan het begrip dichtbij een nieuwe invulling geven. Betrokken bij de plaatselijke gemeenschappen is de bank met de Rabobank Cultuurprijs, waaruit bijdragen aan plaatselijke cultuuruitingen financieel gestimuleerd kunnen worden.

De laatste decennia zijn er meerdere uitgaven verschenen waarin vanuit verschillende gezichtspunten de ontwikkeling van Etten-Leur gedurende de twintigste eeuw van twee kerkdorpen naar een stad - zoals het tegenwoordig regelmatig aangeduid wordt - is beschreven. *Dichtbij & Betrokken* is daarop een waardevolle aanvulling, vooral ook omdat hierin naast de ontwikkeling van de banken als organisatie ook de (kleine) klant aan bod komt. Tot in de jaren vijftig van de vorige eeuw kenden bestuurders en personeel van de bank hun

klanten, hun achtergrond en omstandigheden vaak persoonlijk. In de vele details worden zij met namen genoemd. Voor de wat oudere autochtone inwoner van Etten-Leur is *Dichtbij & Betrokken* daarvoor bijna een feest van herkenning. Voor andere lezers geeft het boek een duidelijk beeld hoe kleinschalige plaatselijke initiatieven (kunnen) uitgroeien tot regionale omvang.

Rieni Voermans